

Кушнерёва М.А.

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

ГОГОЛЕВСКИЙ ТЕКСТ В УКРАИНСКОМ ПОЭТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ КОНЦА XX ВЕКА

Аннотация

В статье проанализирован гоголевский текст в художественном осмыслении отечественных поэтов, творчество которых совпало с 90-ми годами XX века. В произведениях Виктора Неборака, Юрия Андруховича, Ивана Андрусяка, Юрка Гудзя, Виктора Кордуна отображены особенности постмодернистского восприятия гоголевского текста в соответствии его созвучности авторскому мироощущению. Отмечено, что узнаваемость гоголевских мотивов и образов значительно расширяет грани их поэтической интерпретации, существенно помогает в продуцировании новой художественной реальности. Определено, что соединение традиционного и новаторского подходов в толковании ключевых образов творчества Николая Гоголя играет важную роль в изображении, художественном осмыслении и интерпретации явлений и событий действительности. Кроме того, исследование творчества представителей литературного объединения «Бу-Ба-Бу» доказывает, что гоголевский текст обрамляет пространство мысли отечественных писателей не только в пределах поэтического дискурса.

Ключевые слова: гоголевский текст, постмодернистский дискурс, образ, мотив, мифема.

Kushneriova M.O.

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

HOGOL'S TEXT IN UKRAINIAN POETIC DISCOURSE AT THE END OF THE XX CENTURY

Summary

The article analyzes the Hohol's text in literary interpretation of Ukrainian poets of the end of the 20th century. The works of Viktor Neborak, Yuriy Andrukhovych, Ivan Andrusyak, Yurko Gudz, Viktor Kordun illustrate the features of postmodern perception of Hohol's motives considering their consonance to author's outlook. It is noted that Hohol's images recognition extends the ways of their poetic interpretation, creates new literary reality. It is defined that the combination of traditional and innovative approaches to the interpretation of main images in Hohol's works helps to reproduce, comprehend and interpret the phenomena and events of reality. On the material of the works of literary group «Bu-Ba-Bu» representatives it is proved that Hohol's text outlines the thoughts of Ukrainian writers not only within poetic discourse.

Keywords: Hohol's text, postmodern discourse, image, motive, mytheme.

УДК 378.147:82(1-87)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ляшов Н.М.

Донбаський державний педагогічний університет

Статтю присвячено теоретичному аналізу категорії самопрезентації та аспектам формування готовності студентів-філологів до самопрезентації в процесі навчання зарубіжної літератури. Приділено увагу етапам підготовки самопрезентації та її формам.

Ключові слова: самопрезентація, студенти-філологи, зарубіжна література.

Постановка проблеми. Важливим аспектом етапу професійної освіти студентів-філологів та їхньої підготовки до подальшої самостійної викладацької діяльності в школі в умовах ринкової конкуренції є сформованість умінь презентувати себе, готовність використовувати конструктивні методи та прийоми власної професійної компетентності, знання та навички практичної самореалізації в галузі зарубіжної

літератури. Освіта є могутнім фактором у зміні особистості студента, яка забезпечує його високу мобільність і, разом з тим, інтеграцію в соціумі. Розв'язання таких завдань сприятиме більшій вірогідності працевлаштування майбутніх фахівців у відповідності з отриманою освітою. Але останнім часом науковці звертають увагу на те, що під час працевлаштування молодих спеціалістів з'ясовується той факт, що у них, з одного

боку, кар'єрна стратегія на низькому рівні, тобто низькі вміння та навички показати себе як спеціаліста, а з іншого – мета та завдання кар'єрної стратегії ними уявляються абстрактно.

Зокрема, у дослідженні Д. Шестакової про умови успішного працевлаштування випускників вузів відмічається, що молоді спеціалісти під час влаштування на роботу нерідко не можуть скласти резюме. Дослідниця зазначає, що із 100 прийнятих резюме 80 складені некоректно, чи з недостатньою або несуттєвою інформацією про себе [11].

У дослідженні Е. Глотова також зазначається, що молоді спеціалісти під час працевлаштування часто не вмюють грамотно, об'єктивно, правильно виконати самопрезентацію, тобто акцентувати увагу керівників на сильних сторонах своєї особистості, на професійних умінь та навичках, і, як правило, програють у конкурентному змаганні менш талановитому, але досвідчену в презентації себе, претенденту. Автор наводить думки роботодавців про самопрезентацію молодих спеціалістів: «Гарна самопрезентація це важлива частина під час співбесіди на відбірковому етапі при працевлаштуванні»; «Повна самопрезентація надає шанс пройти співбесіду і отримати бажану роботу»; «Самопрезентація дає перше уявлення про спеціаліста»; «Самопрезентація дуже важлива. Якщо спеціаліст може грамотно викласти інформацію про себе, то це вже великий плюс. Достойнством, також, вважається, якщо будучи ще студентом, претендент вже має невеликий досвід у виконанні самопрезентації та вміє цю інформацію довести до керівника відповідним чином» [3].

Що ж собою уявляє самопрезентація? Термін «самопрезентація» з'явився в науці в ХХ ст. і є калькою з англійської self-divsentation. Він, як правило, використовується в якості синоніму поняття «управління враженнями», щодо позначення техник, які особистість застосовує під час складання враження про себе, що демонструє оточуючим.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз наукової та довідкової літератури показав, що термін «самопрезентація» має багато визначень. В основному вони містяться в психологічних словниках та спеціалізованій літературі з іміджелогії та профорієнтології. Ця специфічна категорія в енциклопедичному словнику з психології спілкування визначається як акт самовираження і поведінки, спрямований на те, щоб створити сприятливе враження, яке відповідає певним ідеалам [9].

Е. Михайлова, досліджуючи категорію самопрезентації, розуміє її як комунікативне умінь, що має операційно-технічний рівень у рамках власної комунікативної компетентності. Навчання самопрезентації, як вважає автор, ефективно через навчання виконанню особистістю певної ролі. Успішність самопрезентації підвищується, якщо під час навчання її вибір певного образу відбувається свідомо та цілеспрямовано. У рамках наукового напрямку іміджелогії вивчаються прикладні аспекти самопрезентації. Зокрема, Е. Михайловою та К. Бреннер розроблено процедуру тренінга самопрезентації, що розрахована на широке коло осіб, які бажають оптимізувати свій імідж у діловій сфері [7].

Самопрезентацію як процес подання або співставлення себе з соціально і культурно при-

йнятими способами дії та поведінки розглядає М. Котлярова. Досліджуючи дану категорію вона акцентує увагу на тому, що цей процес ґрунтується на використанні певних стратегій, розроблених для формування думок інших про себе [5]. Г. Бороздіна вважає самопрезентацію процесом управління сприйняттям реципієнта шляхом цілеспрямованого залучення його уваги до особливостей свого зовнішнього вигляду, своєї поведінки, ситуацій, які запускають механізми соціального сприйняття. Процес самопрезентації Ю. Жуков розглядає в рамках ділового спілкування. Автор формулює правила спілкування як засіб регулювання комунікативної поведінки, що працюють як на зовнішню, так і на внутрішню аудиторію. Техніка спілкування виходить на рівень практичного застосування, охоплює всіх учасників комунікативного процесу і комунікатора, і реципієнта [6].

В. Агеєв досліджує самопрезентацію як вербальну та невербальну демонстрацію власної особистості в системі зовнішніх комунікацій [1]. Продовжують цей напрямок досліджень і Д. Смилов та Є. Соколова-Бауш. Зокрема, Д. Смилов розглядає самопрезентацію з точки зору психологічних зв'язків між вербальними і невербальними характеристиками в комунікативному процесі, а Є. Соколова-Бауш з акцентувала увагу на самопрезентації як на факторі формування враження про комунікатора і реципієнта. Так чи інакше, але всі дослідники, як правило, доводять, що кожна особистість намагається управляти враженнями оточуючих про себе, використовуючи при цьому різноманітні форми, тактики та стратегії.

Щодо форм самопрезентації, то на думку Г. Андрєєвої існують дві основні форми самопрезентації: природна і штучна. Природна самопрезентація властива виключно всім людям і дістається вона з самого народження. Це є природним процесом призначення людини в структурі суспільної свідомості. Але вона не може контролювати і коректувати процес у рамках саме цієї презентації. Основною метою штучної самопрезентації є завоювання лояльності до своєї особи з боку інших людей, тобто вибудовування алгоритму комунікативного процесу з, так би мовити, «потенційною аудиторією» [2].

У наукових джерелах представлені різноманітні стратегії. Зокрема, А. Жичкіна та Е. Белінська вивчали стратегії самопрезентації в Інтернет мережах та їх зв'язок з реальним життям. Авторами зазначено, що аналізуючи Інтернет самопрезентацію з різних боків можна зрозуміти який вплив реального життя та соціальних мереж справляє інформація, про яку намагається розповісти Інтернет сторінка [4]. Особливості самопрезентації в Інтернет мережах досліджено також і в працях І. Уманської та Е. Тезікової, а Е. Крилов розглядає один із варіантів навчання самопрезентації при спілкуванні в Інтернеті.

Серед наукових праць, також, зустрічаються дослідження, які присвячено самопрезентації викладачів, магістрів та бакалаврів. Так, А. Панфілова розглядає розвиток позитивного іміджу магістра в контексті навчання його самопрезентації. Автор не розкриває у статті механізмів навчання самопрезентації, але говорить про технології та загальні навички, які треба розвивати магістран-

там. Дослідниця А. Кононенко на основі аналізу теоретичних підходів до проблеми самопрезентації особистості в психології розробила програму тренінгу самопрезентації викладачів соціогуманітарних дисциплін. С. Карасева з акцентувала увагу на формуванні готовності майбутніх бакалаврів до самопрезентаційної діяльності.

Представляє для нас особливий інтерес розгляд самопрезентації як певної технології [10]. Суть такої технології С. Костроміна вбачає в тому, що майбутній спеціаліст за допомогою певних методик та прийомів може донести до свідомості слухачів важливу та необхідну інформацію, аргументовано представити свою позицію, думку, точку зору. Дана технологія має на меті активувати мотивацію ефективного професійного навчання та постійного особистого розвитку студентів. Під час освоєння технології в майбутніх учителів-філологів формуються уявлення про завдання, які необхідно вирішити в процесі розвитку впевненості та особистісної готовності до самореалізації себе як спеціаліста після закінчення вузу.

Аналіз ступеня дослідження категорії самопрезентації дає підстави констатувати, що вона достатньо докладно вивчена в психологічному та соціологічному аспекті. Сучасними вченими розроблена ґрунтовна теоретична база. Але феномен самопрезентації в рамках літератури на сьогодні не вивчений і є актуальним, тому що самопрезентація тісно пов'язана з рішенням проблем професійного та особистісного становлення майбутніх вчителів-філологів в сучасних сферах життя.

Мета статті. Тож, зважаючи на наявні проблеми, ми поставили на меті висвітлити теоретичні аспекти особливостей формування готовності студентів-філологів до самопрезентації в процесі навчання зарубіжної літератури.

Виклад основного матеріалу. Беручи до уваги специфіку нашого дослідження та положення, що представлені в працях А. Агеєва, К. Бреннер, А. Бригаднєвої, Г. Бороздіної, Г. Глейтман, Е. Глоотової, Ю. Жукова, М. Котлярової, С. Костроміної, Е. Михайлової, Д. Сміслова та багатьох інших, ми розглядаємо готовність майбутнього вчителя-філолога до самопрезентації як інтегративне утворення особистісних якостей, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру як сукупність і взаємодію мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів, ступінь сформованості яких дозволяє майбутньому вчителю-філологу продуктивно використовувати можливості самопрезентації у формуванні свого іміджу, удосконаленні свого досвіду щодо впровадження та розширення професійної компетентності.

Тож, самопрезентація – це не просто поняття, термін, а перш за все, активна діяльність студентів-філологів над собою, розуміння ними необхідності й актуальності формування готовності до такого виду роботи. На нашу думку, формування готовності до самопрезентації краще відбувається на практичних заняттях, де студенти розробляють, готують та апробують різноманітні елементи самопрезентації на літературному матеріалі. Така діяльність сприяє оволодінню ними комплексом певних умінь і навичок. Тож, готовність майбутнього спеціаліста філолога до самопрезентації є важливим аспектом його професійної компетентності і являє собою комплексну систему,

складовими якої є мотиваційний, комунікативний, когнітивний та діяльнісний компоненти. Аналіз різних точок зору дослідників у галузі технології самопрезентації дозволив уточнити це поняття та спроектувати його на підготовку студентів-філологів із зарубіжної літератури.

На основі проведеного теоретичного аналізу досліджень та представлених публікацій науковців можна виділити та змістовно розкрити зазначені вище компоненти готовності майбутнього спеціаліста філолога до самопрезентації на заняттях із зарубіжної літератури таким чином: а) мотиваційний компонент виявляє стимулюючу функцію формування готовності студентів до самопрезентації. До його структури входять мотиви, інтереси та потреби, сукупність яких відображає готовність майбутнього вчителя-філолога розробляти та впроваджувати самопрезентацію на заняттях із зарубіжної літератури; б) когнітивний компонент виконує інформаційну та комунікативну функції, які дозволяють задовольнити й розвинути потреби, інтереси та мотиви майбутніх учителів-філологів. Цей компонент являє собою єдність теоретичних, методичних та технологічних знань та умінь, що інтегрують як загальні, так і спеціальні знання у сфері зарубіжної літератури. Ступінь їх сформованості відображає теоретичну готовність студента до використання розробленої самопрезентації при ознайомленні та аналізі творів із зарубіжної літератури; в) діяльнісний компонент виконує трансляційну та регулятивну функції, відображає практичну готовність майбутнього вчителя-філолога до використання самопрезентації на заняттях із зарубіжної літератури. Такий цілісний процес акцентує увагу на формуванні кожного компоненту готовності студентів до самопрезентації і може реалізуватися через комплекс практичних занять із зарубіжної літератури.

Як показує практика, залежність між наявністю знань студентів із зарубіжної літератури та їхніми вміннями презентувати свої знання, не завжди співпадають. У цьому допомагає продуктивна діяльність, що базується на безпосередній роботі з літературним матеріалом різного рівня, вивченням творів, кваліфікованого їх аналізу та створення банку методичних рішень з якими найчастіше зустрічаються майбутні вчителі-філологи. А це здійснюється за умов наближення процесу вивчення зарубіжної літератури до життя з урахуванням сучасних соціальних та соціокультурних процесів; свідомої настанови студентів на інноваційність із застосуванням інформаційних технологій у своїй практичній діяльності; розширення інформаційного простору за рахунок міжпредметної інтеграції та застосування електронних джерел тощо. Так як студенти є заручниками протистояння двох культур сьогодення – книжкової та комп'ютерної, то і спрямування роботи на практичних заняттях із зарубіжної літератури відбувається на відновлення єдності культурного і освітнього простору кожної особистості майбутнього фахівця у створенні самопрезентації. Багатогранність цієї категорії припускає різноманіття форм у її створенні. Ми пропонуємо й акцентуємо увагу на таких формах, які можна застосовувати на практичних заняттях із зарубіжної літератури, це:

монодрама; захист власного проекту; створення портфоліо; публічний виступ; відкритий урок; аналітичний звіт; рольова гра; складання резюме; створення віртуального музею тощо.

Під час підготовки до занять студенти вибирають одну із запропонованих форм і складають самопрезентацію по темі заняття. Наприклад, під час опрацювання матеріалу розділу «Література Відродження» можна запропонувати створити самопрезентацію віртуального музею Монтеня, французького письменника, творчість якого є яскравим прикладом філософсько-моралістичної прози.

Працюючи над темою, студент демонструє особистий підхід та власну модель віртуального музею. Логіка його роботи дуже важлива тому, що саме вона робить самопрезентацію переконливою, ексклюзивною і цікавою. У створенні музею студенти відводять технічному устаткуванню роль допоміжного засобу кожний по-своєму, що допоможе візуалізувати основні моменти презентації. Але при цьому намагаються не загубити художній текст, з яким працюють та діалогічність із слухачами. Ще одним із основних моментів є створення ситуації інтелектуального та емоційного подиву, впровадження прийомів провокації для спонукання товаришів до висловлення своєї думки.

Впровадження самопрезентації в структуру занять із зарубіжної літератури у формі віртуального музею ми пропонуємо за наступними етапами: підготовчий етап – акумулює в собі важливі питання теми де треба відобразити цілі, мету, уточнити структуру і підібрати необхідну інформацію, використовуючи першоджерела, а також довідкову літературу (енциклопедії, словники тощо). На даному етапі студент ретельно осмислює завдання теми та вибирає пріоритетні напрямки у підготовці самопрезентації. Вони можуть бути такими: епоха Ренесансу; життя та творчість Монтеня; новаторство Монтеня; особливості твору «Проби» («Essais»), аналіз структури твору тощо [8]. Потім знаходить відповідний матеріал та систематизує його у вигляді конспекту, схеми, таблиці. Звертає увагу на варіанти перекладу єдиного твору Монтеня українською та російською мовами. Розширює літературне термінологічне поле завдяки складанню

словника термінів та понять на основі довідкової літератури. Основними термінами, з якими студент знайомиться докладно, можуть бути такі: ренесанс, гуманізм, філософсько-моралістична проза, видатні письменники світу про творчість Монтеня, гротеск, ессе.

Другий етап – процес самопрезентації. Цей етап має початок, основну частину та висновки. Його можна представити віртуальною екскурсією по залах музею. Доречним буде використання комп'ютерної презентації, інфографіки, наочності. Перевагою даного етапу є те, що поряд з повідомленням основного матеріалу теми, студент налагоджує персональний контакт з аудиторією. Включення в процес діалогу особистих акцентів та почуттів, перетворює виступ у процес взаємодії зі слухачами. Розв'язуючи поставлене завдання, студент моделює самопрезентацію через процес формування певних знань та переконань. Практика показує, що в процесі самопрезентації студент долає хвилювання, розгубленість, вчиться не губитися в основних думках своєї доповіді, вчиться відповідати на запитання своїх товаришів, відстоювати свою точку зору, погоджуватися з іншою, безпосередньо брати участь у дебатах з проблемного питання тощо.

Третій етап – результат самопрезентації. Разом з аудиторією студент оцінює свій рівень досягнення поставленої мети. Індикатором уваги студентів групи до виступу є зовнішні характеристики поведінки аудиторії, а також власне відчуття від виступу. Під час обговорення пропонуємо оцінити розуміння суті питання, системність та послідовність його викладу, культуру мовлення, використання засобів візуалізації, емоційність, свідоме використання наукової термінології, уміння узагальнювати.

Висновки та пропозиції. Таким чином, теоретичний аспект формування готовності студентів-філологів до самопрезентації в процесі навчання зарубіжної літератури показав, що свідоме її застосування впливає на якісне та зосереджене засвоєння матеріалу, а також змістовну, процесуальну та емоційну готовність до створення власного інноваційного продукту. Тож, перспективним продовженням роботи над висвітленням проблеми є практичний етап.

Список літератури:

1. Агеев В. С. Стереотипизация как механизм социального восприятия // Общение и оптимизация совместной деятельности / Под ред. Г. М. Андреевой и Я. Яноушек. – М.: Издательство МГУ, 1987. – 302 с.
2. Андреева Г. М. Психология социального познания: учебное пособие / Г. М. Андреева. – М.: Аспект-пресс, 2004. – 288 с.
3. Глотова Е. Требования работодателей к выпускникам вузов: компетентностный подход / Е. Глотова // Человек и образование. – 2014. – № 4(41). – С. 185-187.
4. Жичкина А. Е., Белинская Е. П. Стратегии самопрезентации в Интернет и их связь с реальной идентичностью [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://flogiston.ru/articles/netpsy/strategy>
5. Котлярова М. Теории самопрезентации / М. Котлярова. – СПб.: Питер, 2002. – С. 163.
6. Луговская М. Ю. Теоретический анализ разработки проблемы обучения самопрезентации в исследованиях отечественных ученых / М. Ю. Луговская // Молодой ученый. – 2015. – № 11. – С. 1752-1755.
7. Михайлова Е. В. Обучение самопрезентации: учебное пособие / Е. В. Михайлова. – М.: Изд. дом ГУВШЭ, 2007. – 166 с.
8. Монтень М. Проби / Michel Eyquem de Montaigne. Essais / Перекл. з фр. Анатолий Перепада. У 3 кн. – К.: Дух і літера, 2005.
9. Психология общения. Энциклопедический словарь / Под общей редакцией А. Бодалева. – М.: Когито-Центр, 2011. – 600 с.
10. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Под ред. Н. В. Бордовской. – М.: КНОРУС, 2011. – 432 с.

11. Шестакова Д. Конкурентоспособное портфолио как условие успешного трудоустройства / Д. Шестакова // Высшее образование в России. – 2012. – № 6. – С. 91-95.

Ляшов Н.Н.

Донбасский государственный педагогический университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ К САМОПРЕЗЕНТАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ЗАРУБЕЖНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

Статья посвящена теоретическому анализу категории самопрезентации и аспектам формирования готовности студентов-филологов к самопрезентации в процессе изучения зарубежной литературы. Акцентируется внимание на этапах подготовки самопрезентации и ее формах.

Ключевые слова: самопрезентация, студенты-филологи, зарубежная литература.

Lyashov N.M.

Donbass State Pedagogical University

THE THEORETICAL ASPECT OF FORMATION OF READINESS OF STUDENTS-PHILOLOGISTS TO THE SELF-PRESENTATION IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LITERATURE

Summary

The Article is devoted to the theoretical analysis of categories of self-presentation and aspects of formation of readiness of students-philologists to the self-presentation in the process of teaching foreign literature. Attention is paid at the preparatory stages of self-presentation and its forms.

Keywords: self-presentation, students-philologists, foreign literature.

УДК 821.111(94)

СТАНОВЛЕННЯ ВОКЕРА ПЕРСІ ЯК РОМАНІСТА

Навроцька В.В.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті описано шлях трансформації Вокера Персі як потенційного лікаря у романіста екзистенціального напрямку. Досліджено, що письменник черпав насагу в європейських колег та мислителів-екзистенціалістів. Уточнено окремі моменти його творчої біографії. З'ясовано, що автор зображував людину, що потрапила у нелегке становище в житті і повинна віднайти себе. Подано перспективи щодо подальших досліджень теми.
Ключові слова: екзистенціальний, скрутне становище, відчуженість, криза, науковий метод.

Постановка проблеми. Проблема духовного становлення особистості є центральною в літературі ХХ століття. Неприятливі зовнішні чинники часто призводять до духовного розлому, який є сприятливим ґрунтом для проявів страху, відчаю, самотності, страждання та роздумів про абсурдність буття, смерть, віру. Ці категорії знайшли відображення у творчості цілої плеяди письменників та мислителів екзистенціального напрямку Європи, однак неабияке зацікавлення цим світоглядом проявилось на теренах Сполучених Штатів Америки після Другої світової війни. Це потрясіння, яке пережило людство, стало переломним періодом та загострило значну кількість питань, пов'язаних з буттям людини.

Екзистенційна проблематика є актуальною для усіх часів, але особливо виразного звучання вона набуває під час кризи, коли буття опиняється на межі. Одним з письменників США, який глибоко пройнявся цією проблематикою, зокрема через нелегкі обставини власного життя, був Вокер Персі (1916–1990). Однією з цілей письменника було «американізувати» екзистенціалізм та через роман висвітлити проблеми буття людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Вокера Персі, як і творчість багатьох американських письменників кінця ХХ ст., ще мало досліджена в українському літературознавстві й практично не відома широкому читачу-кому загалу. Існує одне дисертаційне досліджен-